

NEXUS LINGUARUM

KÖSZÖNTŐ KÖTET A 80 ÉVES
NYOMÁRKAY ISTVÁN AKADÉMIKUS
TISZTELETÉRE

Szerkesztette
Lukács István

ELTE BTK
SZLÁV ÉS BALTI FILOLÓGIAI INTÉZET
SZLÁV FILOLÓGIAI TANSZÉK
BUDAPEST, 2017

SZAKMAI LEKTOROK
Bańczerowski Janusz
Jászay László

MŰSZAKI SZERKESZTŐ ÉS TÖRDELŐ
Janiec-Nyitrai Agnieszka

© szerzők
© ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője
Sorozatszerkesztő: Lukács István
A borítót tervezte: Sellyei Tamás Ottó
Nyomdai kivitelezés: Robinco Kft.
ISSN 1789-3976
ISBN 978-963-284-859-4

TARTALOM

Bañcerowski Janusz	
Nyomárkay István akadémikus nyolcvan éves.....	9
Bajzek Lukač Marija	
Slovenska zemljepisna lastna imena na Gornjem	
Seniku in v Porabju.....	15
Bañcerowski Janusz	
Néhány gondolat a nyelvhasználat alapegységéről...25	
Császári Éva	
A szlovák szótárirodalom legújabb mérföldköve.	
Az első szlovák etimológiai szótár.....	43
Дудащ Мария	
Гневът в унгарската и българската фразеология...51	
Dudás Előd	
Kaj-horvát anyag Maks Pleteršnik szlovén–német	
szótárában.....	61
Dziewońska-Kiss Dorota	
Człowiek człowiekowi wilkiem – obraz wilka w języku	
polskim (w świetle związków frazeologicznych	
i przysłów).....	71
Федосов Олег	
Как достичь <i>совершенства</i> ?.....	81
Gyivicsán (Divičanová) Anna	
Rozmýšľanie o slovenskom národnom hnutí,	
o jazyku, o kultúre	
(Štefan Leška, Karol Straka, Ľudovít Haan).....	93
Gyöngyösi Mária	
A „törpe” Alekszandr Blok mitopoétikájában	
(Alakváltozatok és forrásaik).....	101
Imrichová Mária	
Slovenská právnická terminológia	
a problematika polysémie termínov.....	115
Jakovljević Dragan	
Književnost, novi mediji i postčitalačka generacija...125	

Janiec-Nyitrai Agnieszka	
Narošle postpamięci. Na marginesie węgierskiej	
trylogii Krzysztofa Vargi <i>Gulasz z turula, Czardasz</i>	
<i>z mangalicqı Langosz w jurcie</i>	135
Janurik Szabolcs	
Angol mintára keletkezett tükörszavak	
a magyarban és az oroszban.....	147
Ясаи Ласло	
Средства грамматики и картина мира	
в русском языке.....	161
Kiss Szemán Róbert	
A katolikus irodalom mint újkori kulturális	
képződmény sajátosságai.....	173
Kroó Katalin	
Az irodalmi szövegben rejlő <i>megszólítás</i> szemiotikai	
alakzatáról.....	183
Лявинец-Угрин Марианна	
Современная лексикография русинского языка..	195
Лебович Виктория	
К вопросу литературной ономастики	
у И. Нечуя-Левицкого.....	207
Lukács István	
A horvát <i>Sibila</i>	219
Menyhárt Krisztina	
„Zöldségeket beszél”. A zöldségek a magyar	
és a bolgár közmondásokban.....	231
Михайлов Камен	
Via Danubius.....	243
Milosevits Péter	
Jovan Dučić versei Babits Mihály fordításában.....	255
Nagy István	
Íráspoétika, írásethosz. Marina Cvetajeváról.....	271
Палоши Ильдико	
Мультисубъектность как семантическая категория	
в русском языке.....	283

Pátrovics Péter	Aspektualität – Temporalität – Kasus – Referentialität und Wortstellung im Deutschen und in den slawischen Sprachen. Mutmaßliche Zusammenhänge.....	297
Pavičić Mladen	Ivan Prijatelj <i>A szlovének irodalma</i> című irodalomtörténeti áttekintéséről.....	307
Péter Mihály	Két költő a szerelem másodvirágzásától (Puskin és Tyutcssev).....	317
Ráduly Zsuzsanna	Eponimák a lengyel és a magyar egyházi terminológiában.....	323
Sárköziné Vandan Enhzaya	<i>Вдруз Достоевского в монгольском переводе романа «Братья Карамазовы»</i>	335
Urkom Aleksander	Učenje stranog jezika u digitalnom dobu.....	343
Várnai Dorota	Renesans w Polsce i na Węgrzech.....	353
Vig István	Prebacivanje kodova u djelu „Az török áfium ellen való orvosság” (‘Lijek protiv turskoga opijuma’) Nikole Zrinskog.....	365
Zoltán András	Régi keleti szláv jövevényszavaink kérdéséhez.....	377
Zsilák Mária	A budai Egyetemi nyomda szlovák kiadványainak nyelvváltozatai az egységes modern irodalmi nyelv kialakulása tükrében.....	385

EPONIMÁK A LENGYEL ÉS A MAGYAR EGYHÁZI TERMINOLÓGIÁBAN

Ráduly Zsuzsanna

Az *eponimák* tulajdonnevekből – leggyakrabban személynevekből (valóságos és fiktív alakok), földrajzi nevekből, illetve bármilyen más tulajdonnév típusból (pl. márkanév, intézménynév) – köznevesült és azokból képzett szavak, kifejezések, frazeologizmusok, amelyekben maga a tulajdonnév, illetve a belőle köznevesült szó szerepel.

A magyar és a lengyel egyházi terminológia jelentős részét alkotják a tulajdonnévi eredetű szavak, a tanulmány tárgya ezek egy részének bemutatása. Az egyházi terminológiát a különböző vallási mozgalmak, irányzatok, szerzetesrendek, egyéb vallási kifejezések nevei alkotják. Az elnevezések általában a vallásalapítók nevéhez köthetők, akik lehetnek szentek, pápák, vagy más híres egyházi személyek. Kisebb számban fordulnak elő földrajzi nevekből keletkezett szavak, amelyek arra a helyre utalnak, ahol pl. a szerzetesrendet megalapították.

Az *adamiták* (<http://lexikon.katolikus.hu/A/adamit%C3%A1k.html>), *adamici* (KOPALIŃSKI 1999: 17) 2–3. századi szekták tagjai. Vagyon- és nőközösséget hirdettek, és paradicsomi tökéletességük jeleként kultikus összejöveteleiken ruhátlanul vettek részt. Az elnevezés alapja a bibliai *Ádám* neve.

Egy lengyelországi szegénygondozó rend tagjai az *albertinusok* (<http://lexikon.katolikus.hu/A/albertinusok.html>), *albertyni* (KOPALIŃSKI 2004: 11). A rendet Adam Chmielowski – *Albert* testvér – alapította, innen az elnevezés. Női ága az *Albertina Nővérek*. *Albert* testvér regulát nem írt, mert az *albertinusok* akkora szegénységben éltek, amit hivatalosan az Egyház nem hagyott volna jóvá. Éjszakai szállásokat, menhelyeket tartottak fenn, ahol a rászorulóknak munkát adtak, illetve szakmát tanítottak, hogy kivezessék őket nyomorúságukból.

Az evangélikus (lutheránus) vallás hittételeit összefoglaló hitvallás az *ágostai hitvallás* (TÓTFALUSI 2004: 21), *wyznanie augsburskie* (SZYMCZAK 1994: 1, 97). Augsburg német város régi magyar nevééről, *Ágostá*-ról nevezték el, ahol 1555-ben kimondták a lutheránus egyház elszakadását a katolikustól. A szó a magyarban Augsburg magyar nevéből képzett melléknév, míg a lengyelben a német városnévből képzett melléknévet találjuk.

Az *albigensek* (TÓTFALUSI 2004: 30), *albigensi* (KOPALIŃSKI 2004: 11) egy középkori francia eretnekmozgalom tagjai. A mozgalom a 12. században keletkezett a dél-franciaországi *Albi* városában, innen az elnevezés.

Az *arminiánusok* (TÓTFALUSI 2004: 73), *arminianie* (SZYMCZAK 1994: 1, 80) a holland protestantizmus irányzatának képviselői, akik elvetik a predestináció szélsőséges felfogását. Alapítója, *Arminius* Jakab (1560-1609), holland néven Van Harmen nevééről.

Ágoston-rendi szerzetes, egy római katolikus kolduló szerzetesrend tagja az *augusztinus* (TÓTFALUSI 2004: 85), *augustianie* (KOPALIŃSKI 2004: 23). Az elnevezés *Augustinus* Aurelius (354–430) (Szent Ágoston) ókori latin egyházatya nevéből származik. A rend szabályzata az ő művein alapul.

A *bazilita* (TÓTFALUSI 2004: 103–104), *bazylianie* (KOPALIŃSKI 2004: 31) szerzetesrend tagja a görögkeleti egyházban. Elnevezése alapítója, Nagy Szent *Bazil* (Baziliosz) (330–379) nevéből származik, akinek reguláját, szabályát követik.

Benedek-rendi szerzetes a *bencés* (TESZ 1967–1976: 1, 278), vagy *benediktinus* (TÓTFALUSI 2004: 106), *benedyktyń* (KOPALIŃSKI 1999: 90). A magyarban az első kifejezés alapszava a *Bence* személynév, amely vagy a *Vince* változata, vagy a *Benedek* becéző alakja; a nyelvérzék mindenesetre az utóbbihoz kapcsolja. A rend a nursiai Szent *Benedek* (480–543) által alapított szerzetesi intézmény, innen az elnevezés. *Benedek* szerzetesi szabályaival a Nyugaton már korábban fellelő szerzetesség visszaéléseit akarta megszüntetni, amelyet monte cassinói kolostor-telepén vezetett be. A szerzetesek egy évi próbaidő után engedelmességi fogadalmat tettek és

kötelezték magukat, hogy életfogytiglan a rend kötelékében maradnak és a kolostort sem hagyják el.

A bencés rend egyik ágának tagja a *celestinus* (TÓTFALUSI 2004: 143), *celestyni* (KOPALÍNSKI 2004: 49). Szabályzatát V. *Celestin* pápa hagyta jóvá, innen az elnevezés.

A bencés rend másik ága, az oktatással foglalkozó katolikus szerzetesrend a *ciszterci* (TESZ, 1967–1976: 1, 450), *cystersi* (KOPALÍNSKI, 2004, 57). A franciaországi *Cîteaux* város latin *Cistertium* nevééről, ahol első kolostoruk volt.

A *kamalduli* (TÓTFALUSI 2004: 460), *kameduli* (KOPALÍNSKI 2004: 138) a bencés rend szigorúbb szabályzatú ága, szemlélődő, monasztikus rend. Nevüket *Camaldoli* (Campo Maldolo) itáliai helységről kapták, ahol 1012-ben Szent *Romuald* öt remetecellát épített. Elöljáró vezetése alatt, szigorú böjtben, hallgatásban, cellában és magányban való kitartásra kötelezve éltek.

Kelet-Ázsiában uralkodó vallás a *buddhizmus* (TÓTFALUSI 2004: 130), *buddyzm* (KOPALÍNSKI 1999: 114). A legendás *Buddha* alapította, innen az elnevezés. Sziddhárta Gautama indiai (kósalai) királyfi (i.e. 6. század) utólag felvett neve a *Buddha*, melynek jelentése megvilágosodott személy, aki jutalmul eljutott a nirvánába.

Domonkos-rendi (katolikus) szerzetes a *dominikánus* (TESZ 1967–1976: 1, 659–660), *dominikanie* (KOPALÍNSKI 2004: 68). A névadást az magyarázza, hogy rendet Szent *Domonkos* – spanyol nevén Domingo de Guzman (1170–1221) – alapította: a női rendet 1206-ban, a férfi rendet 1215-ben. A magyarban megtalálható még ugyanebben a jelentésben a *dömés* (TESZ 1967–1976: 1, 669) szavunk, mely a Döme személynévből keletkezett -s képzővel. A 19. század második felében a Döme nemcsak a Dömötör, hanem a Domo(n)kos becézőjeként is használatos volt. Alakulásmódjára vö. bencés.

Egy 4. századi keresztény eretnekmozgalom híve Észak-Afrikában a *donatista* (TÓTFALUSI 2004: 228), *donatyíci* (KOPALÍNSKI 2004: 70). A mozgalom követői nem ismerték el a szentségek érvényét, ha a kiszolgáltató pap nem volt

méltó szolgája az egyháznak. Nevét egyik vezéralakjáról, a karthágói *Donatus* püspökről kapta.

Ferences-rendi szerzetes a *franciskánus* (TESZ 1967–1976: 1, 972), *franciszkanie* (KOPALIŃSKI 2004: 93). A névadást az magyarázza, hogy a rendet Assisi Szent *Ferenc* Giovanni Bernardone (1182–1226) alapította 1223-ban.

Monasztikus szemlélődő, pápai klauzúras női rend, a ferencesek második rendje a *klarissza* (TÓTFALUSI 2004: 483), *klaryski* (KOPALIŃSKI 2004: 147). A rendet Assisi Szent *Ferenc* és Szent *Klára* alapította 1212-ben, innen az elnevezés.

A *huszitizmus* (TÓTFALUSI 2004: 402) *husytyzm* (SZYMCZAK 1994: 1, 759–760) a protestantizmus korai formája Csehországban a 15. században, amely fontos társadalmi követeléseket is megfogalmazott. Jan *Hus* (1369–1415) reformátor és mártír nevéből keletkezett.

A *jakobiták* (TOLCSVAI NAGY 2007: 504), *jakobici* (KOPALIŃSKI 2004: 128–129) Szíriában, Jordániában, Törökországban, Mezopotámiában, – melynek nagy része ma Irakhoz tartozik – és Indiában élő monofiziták. A jakobita keresztények a monofiziták közé tartoznak a koptokkal, etiópokkal és az örményekkel együtt. A jakobita keresztények nem annyira szeretik a monofizita elnevezést, ezért inkább ortodox szíreknek nevezik magukat. Az elnevezésük Baradai *Jakob* 6. századi alapító nevéből származik.

A 17. századi katolikus teológiai irányzat, amely Kálvinhoz közelálló tanokat képviselt a *janzenizmus*, *janzenista* (TÓTFALUSI 2004: 450), *jansenizm*, *jansenista* (SZYMCZAK 1994: 1, 822). Nevét Cornelius *Jansenius* (1585–1638) louvaini egyetemi tanárról kapta, aki tanítását „Augustinus...” című munkájában foglalta össze. Műve, amelyet csak halála után adta ki a barátai, hamarosan nagy népszerűsége tett szert Franciaországban, annak ellenére, hogy VIII. Orbán pápa és X. Ince pápa elítélte azt, tételei közül többet „eretnekségnek” minősítve. Központja a Port Royal apácakolostor volt.

Az utolsó ítélet gyors bekövetkeztében hívő keresztény szekta híve a *jehovista* vagy *Jehova tanúi* (TÓTFALUSI 2004: 506), *jehowita* vagy *świadkowie Jehowy* (SZYMCZAK 1994: 1,

839). *Jahve*, azaz Isten neve az Ótestamentumban félreolvasott formában *Jehova*, innen az elnevezés. A szektát Charles Russell 1874-ben alapította. Alaptanítása szerint a Biblia komoly tanulmányozása után kimutatható, hogy elérkezett Jézus Krisztus eljövételének és ezeréves uralmának az időpontja. Krisztus 1874 óta már itt van a Földön, de látható formában még nem mutatkozott, mert a sátán görcsösen ragaszkodik az uralmához.

A *jezsuita* (TESZ 1967–1976: 2, 274–75), *jezuici* (KOPALIŃSKI 2004: 132), *Jézus Társasága*, a katolikus egyház szerzetesrendje, amelyet a pápák az ellenreformáció szolgálatába állítottak. A rend *Jézus* nevét viseli. A rend megalapítója Loyola Ignác (1491–1556) spanyol nemes, korábban katona. Egy ütközet során megsebesült, s Manresa városának kórházába került, ahol szent könyveket olvasott és sokat imádkozott. Végül arra az elhatározásra jutott, hogy Krisztus katonájaként fogja a pápát szolgálni. Felépülése után egy barlangban szigorú aszketikus gyakorlatokat végzett és megírta híres lelkigyakorlatos könyvét. Párizsi egyetemi tanulmányai során társakat szerzett, akikkel együtt 1540-ben előterjesztették III. Pál pápának szerzetesi szabályaikat, aki azokat megerősítette. A rend szervezete katonai jellegű.

A Jeruzsálemi Szent János Lovagrend tagjai a *johanniták* (TÓTFALUSI 2004: 451), *joannici* (KOPALIŃSKI 2004: 132). A szentföldi zarándokok elhelyezésére, ellátására, lelki gondozására, védelmére és a betegek ápolására Jeruzsálemben 1050 körül létesített lovagi szervezet, a máltai lovagrend korábbi neve. Az elnevezés Szent János nevéből alakult.

A protestantizmus *Kálvin* tanain alapuló változata a *kálvinizmus* (TESZ 1967–1976: 2, 331), *kalwinizm* (KOPALIŃSKI 1999: 366), innen az elnevezés. *Kálvin* János (1509–1564) a francia Svájc reformációjának vezéralakja, a református egyház alapítója. Teológiai és jogi tanulmányait Franciaországban végezte. Korán Luther eszméinek a hatása alá került, támadta a katolikus egyházat, ezért kiűzték Franciaországból. 1536-ban Bázelen közzétette az „*Institutio religionis Christianae*” című művét. Még abban az évben Genf prédikátora

lett, ahonnan azonban 1538-ban száműzték. Ezután Strassbourgban lelkészkedett, majd 1541-ben a genfiiek visszahívták, ahol bevezette új egyházi rendszerét.

Az 1582-ben alapított katolikus szerzetesrend tagja a *kamillánus* (TÓTFALUSI 2004: 461), *kamilianie* (KOPALINSKI 2004: 139). Alapítója, Lellisi Szent *Kamill* nevét viseli. A rendet a betegek, szenvedők, mozgássérültek és haldoklók iránti irgalmasság gyakorlására hozták létre. 1586-ban nyertek pápai jóváhagyást. A tagok a szokásos szerzetesi fogadalmak mellett leteszik a negyedik fogadalmat, mely szerint életük kockáztatásával is szolgálnak minden betegnek. A papok a lélek, a testvérek a test ápolására szentelik magukat megfelelő képzés alapján. Különösen a haldoklókkal törődtek. Fekete reverendájukon vörös posztóból keresztet viseltek.

A Karmel hegyen élő remetékből alapított szigorú katolikus szerzetesrend a *karmelita* (TESZ 1967–1976: 2, 384), *karmelici* (KOPALINSKI 2004: 143), innen az elnevezés. A rendet Berthold kereszties lovag alapította 1156-ban. A legenda szerint a rend tulajdonképpeni alapítója Illés próféta lett volna.

Egy szigorú katolikus szerzetesrend tagja, néma barát a *karthauzi* (TESZ 1967–1976: 2, 392), *kartuzi* (KOPALINSKI 2004: 144). A szó azonos a franciaországi Mészkö-Alpoknak Grenoble-tól északra levő csoportját jelölő francia *Chartreuse* földrajzi névvel. A karthauzi rendet Szent Brúnó reimsi kanonok alapította 1084-ben.

Tábori kórház; a középkorban bélpoklosok háza a *lazarett* (TÓTFALUSI 2004: 547), *lazaret* (KOPALINSKI 2004: 160). Szent *Lázár* a sírásók, koldusok és bélpoklosok védőszentje volt, innen az elnevezés. A róla elnevezett gyógyító lovagrend, a jeruzsálemi *Szent Lázár lovagjai* (akik az addigra túlságosan harciasná vált Johannita lovagrendből váltak ki) a Szentföld bélpoklosainak ápolására kötelezték magukat (1142), és alázatból eleinte bélpoklosokat választottak nagymesterüknek. A bélpoklosok házait, később általában a járványkórházakat, róluk nevezték el *lazaretumnak*, *lazaretnek*.

Az evangélikus vallás a *lutheranizmus* (TÓTFALUSI 2004: 568), *luteranizmus* (SZYMCZAK 1994: 2, 61). *Luther* Márton

(1483–1546), a reformáció megindítója és németországi válfajának vezéralakja, az evangélikus egyház és tanrendszer megalapozója nevéből. Filozófiai tanulmányait befejezve a filozófia doktora lett 1505-ben, s belépett az ágoston-rendiek kolostorába. 1805-től a wittenbergi egyetem tanára és számos rendi tisztség viselője. 1517. október 31-én a wittenbergi vártemplom kapujára 95 tételt függesztett ki, amelyekben tiltakozott a bűcsúárúsítások körüli visszaélések ellen és kétségbe vonta, hogy a pápának joga vagy hatalma volna a bűcsúk engedélyezésére, a bűnök megbocsátására. A pápa az írás miatt Luthert kiközösítette, ezt a kiközösítő bullát azonban ő nyilvánosan elégette, s kijelentette, hogy szakítani kíván a katolikus egyházzal. 1521-ben a wormszi birodalmi gyűlés elé idézték, ahol tanainak visszavonására szólították fel, ezt azonban ő megtagadta. Ekkor kiadták ellene a wormszi ediktumot, melynek értelmében bárki elfoghatta és megölhette őt. Ekkor Bölcs Frigyes pfalzi választófejedelem Wartburg várában látszatfogságra ítélte, ahol csaknem egy évig tartózkodott György úrfi álnéven. Itt kezdte meg a Biblia lefordítását, s itt érlelődtek meg benne tanításának alapelvei is. Közben kialakult körülötte a császárral és a pápával szembehelyezkedő fejedelmek tábora. Ez tette lehetővé, hogy fogságát elhagyhassa, s megkezdhesse az új egyház megszervezését.

A *maroniták* (TOLCSVAI NAGY 2007: 655), *maronici* (KOPALÍNSKI 2004: 181) a Földközi-tenger keleti medencéjének államaiban élő, az ortodox egyházból kivált, a római katolikus egyházhoz csatlakozott szír keresztények. Az elnevezés első pátriárkájuk, a 12. századi *Maron* nevéből származik.

A 16. században keletkezett anabaptista felekezet követői, amely a világtól való elzárkózást hirdette, és szigorú életfegyelmet követelt a *mennoniták* (TÓTFALUSI 2004: 596), *mennonici* (KOPALÍNSKI 2004: 189). A holland alapító, *Menno Simons* (1496–1559) keresztnévéről.

A *mohamedán* (TÓTFALUSI 2004: 618), *mahometanin* (KOPALÍNSKI 1999: 473) az iszlám híve, muzulmán, muszlim. *Mohamed* alapító próféta nevéből.

A zsidóság, a zsidók vallása, Mózes vallása, az általa meghatározott erkölcsök, törvények, szokások a *mozaizmus* (Bakos 1973: 563), *mozaizm* (KOPALIŃSKI 2004: 195). Mózes nevéből származik, aki Jahve első prófétája, vallásának megalkotója. A judaista és a keresztény hagyomány szerint ő volt a héber törzsek vezetője, tanítója, törvényhozója.

A *samaritánus* (TOLCSVAI NAGY 2007: 963), *samarytanin* (KOPALIŃSKI 2004: 239) szigorúan törvénytisztelő zsidó szekta tagja. Az ókori Palesztina *Szamária* tartományának nevéből.

A hit a *Messiás*, a megváltó eljövételében a *messianizmus* (TÓTFALUSI 2004: 599), *mesjanizm* (KOPALIŃSKI 2004: 190), innen az elnevezés.

A *nazarénusok* vagy *názáretiek* (TÓTFALUSI, 2004: 637), *nazarejczycy* (KOPALIŃSKI 2004: 199) olyan szekták hívei, melyek nevükkel vagy a *Názáreti* Jézusra hivatkoznak, vagy különleges kiválasztottságukat hangsúlyozzák (*nazír*), innen az elnevezés. A mozgalom Svájcból indult. Samuel *Fröhlich* református lelkész (1803–57) 1832-ben alapította a közösséget. Hittételeik megegyeznek a baptistákéval, de a fegyverviselést és az esküt szigorúan tiltják. A szombatot tartják.

A *nesztoriánusok* (TÓTFALUSI 2004: 642), *nestorianie* (KOPALIŃSKI 2004: 202) ókori keresztény eretnekség követői, akik elvetették Mária istenanyaságának tanát. *Nesztoriosz* (428–431) 5. századi konstantinápolyi pátriárka nevéből, aki e tant meghirdette. Nesztoriosz azt állította, hogy Mária nem Isten szülőjének, hanem Krisztus- vagy emberszülőnek mondanandó, s így Krisztusban két személy, isteni és emberi van. I. Celesztin pápa 430-ban egy római zsinaton kárhoztatta ezt a tant. A 431-ben Efezusban tartott közzsinat szintén amellett nyilatkozott, hogy Krisztusban egy isteni személy van.

A *norbertinusok* (TOLCSVAI NAGY 2007: 730), *norbertanie* (KOPALIŃSKI 2004: 206) rendje az 1120-ban Szent *Norbert* által alapított szerzetesrend, innen az elnevezés (vö. *premontrei*).

A *premontrei* (TESZ, 1967–1976: 3, 281–82), *premonstanci* (KOPALIŃSKI 1999: 616) rend Augustinus szabályai sze-

rint élő kanonokok katolikus szerzetesrendje. A rendet Szent Norbert kanonok, későbbi magdeburgi érsek alapította 1120-ban. Nevüket a franciaországi *Prémontré*-ben felépített első kolostorukról nyerték. A rend a világi papok munkájának segítését, a lelkipásztorkodást tartotta elsődleges feladatának. Másik nevük *norbertinusok*, *norbertanie*, vö. fentebb.

Szent *Orsolya* oltalma és neve alatt tevékenykedő leánynevelő női szerzetesrend és kongregációk az *orsolyiták* (<http://lexikon.katolikus.hu/O/orsolyit%C3%A1k.html>), *ursulina* (TÓTFALUSI 2004: 937), *urszulanki* (KOPALIŃSKI 2004: 273–74) rendje, innen az elnevezés. Az első orsolyitákat 1535-ben Bresciában (Itália) Merici Szent Angéla alapította gyermeknevelésre és beteggondozásra. 1536-ban kapott püspöki, majd 1544-ben pápai jóváhagyást a Szent Orsolya Társasága. Az alapító a szabályzatban lefektette, hogy az orsolyiták apáca tevékenységük tekintetében mindenütt a helyi követelményekhez igazodjanak. Emiatt szinte városonként önálló kongregációként tevékenykednek.

A *pallottinusok* (<http://lexikon.katolikus.hu/P/pallottinusok.html>), *palotyni* (KOPALIŃSKI 2004: 211–212) fogadalom nélküli klerikus kongregáció tagjai. *Pallotti* Szent Vince (1795-1850) 1835-ben alapította meg a szeretet ösztönözésére a később róla elnevezett apostoli társaságot. Az első pápai jóváhagyást 1835-ben, a végsőt 1904-ben nyerték. Tagjai ígéretet tesznek a tisztaságra, az engedelmességre, a szegénységre, a közösségi életre és az állhatatosságra, a papok ezen felül arra is, hogy méltóságokra nem töreksenek, vagy csak engedéllyel fogadnak el méltóságot. Céljuk a Mária-tisztelettel áthatott apostolkodás.

Az egyetlen magyar származású szerzetesrend a *pálosok* (TESZ 1967-1976: 3, 74), *Paulini* (KOPALIŃSKI 2004: 216) rendje, Pálos-rend. Özséb esztergomi kanonok alapította 1263-ban, aki a pilisi hegyek közt élő remetéket összegyűjtötte és szabályok mellett egyesítette. Az elnevezésük Szent *Pál* nevéből keletkezett. A közvetlenül a tatárjárás után alapított rend védőszentje Tébai Szent Pál remete. Alakulásmódjára vö. Bence 'Benedek':> bencés; Döme 'Dömötör': > dömés.

Korábbi adatokban alapszava, a Pál jelentkezik helyette, pl. pálremeték.

A *barnabíták* (<http://lexikon.katolikus.hu/B/barnabit%C3%A1k.html>), *barnabici* (KOPALIŃSKI 2004: 30) a pálosok rendjéhez tartozó kanonokok kongregációja. A rendet 1530-ban Milánóban Zaccaria Szent Antal Mária két társával, G. Morigiával és B. Ferrarival alapította. 1533-ban nyertek pápai jóváhagyást. Nevüket Szent *Barnabás* templomáról nyerték, ahová alapítójuk visszavonult.

A Don Bosco által 1855-ben alapított katolikus szerzetesrend a *szaléziánus* (TÓTFALUSI 2004: 848), *salezjanie* (KOPALIŃSKI 2004: 238) rend, amely feladatának az ifjúság, elsősorban az elhagyott gyermekek nevelését és képzését tekinti. Don Bosco a rendet *Szalézi* Szent Ferencről nevezte el, kifejezve ezzel, hogy tagjaitól nem vár különleges életvitelt, csak annyit, amennyit a névadó „Filothea” című műve minden kereszténytől megkövetel.

A *trappista* (TESZ 1967–1976: 3, 985), *trapiści* (KOPALIŃSKI, 2004: 269) a szigorú szabályzatú francia eredetű szerzetesrend tagja. Az elnevezést a híres cisztercita apátság, *La Trappe* nevéből képezték. A rendet Armand-Jean Le Bouthillier de Rancé (1626–1700) apát alapította 1663–63 táján mint a cisztercita rend szigorúbb változatát.

Antifeudális eretnekmozgalom képviselői a *valdensek* (TÓTFALUSI 2004: 941), *waldensi* (KOPALIŃSKI 2004: 276), akik a dél-franciaországi mozgalmak visszaszorítása után a 12. század második felében jelentkeztek. A mozgalmat Pierre *Valdes*, akit Peter *Valdo* néven is ismernek, indította el. A bibliai egyszerűség és szegénység követelésével lényegében az egyház világi hatalma és a hűbériség ellen lázadtak fel.

A vallási terminológia szókincsében az eponimák fontos helyet foglalnak el, tanulmányomban csak egy részüket mutathattam be. Az ismertetett szavak eredete leggyakrabban személynévre vezethető vissza, földrajzi eredetű nevekkel csak ritkán találkozhatunk. Az ilyen szavak tanulmányozása nemcsak nyelvészeti szempontból fontos, hanem azért is, mert általuk kultúrtörténeti ismereteinket is gazdagíthatjuk.

BIBLIOGRÁFIA

- BAKOS Ferenc (szerk.), 1973: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- GECSE Gusztáv, 1973: *Vallástörténeti kislexikon*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- KOPALIŃSKI Władysław (szerk.), 1999: *Podręczny słownik wyrazów obcych*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Rytm.
- 2004: *Słownik eponimów czyli wyrazów odmiennych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Magyar Katolikus Lexikon*. (<http://lexikon.katolikus.hu/>).
- SZYMCZAK Mieczysław (szerk.), 1994: *Słownik języka polskiego 1–3*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- TESZ (BENKŐ László (főszerk.), 1967–1976: *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 1–3*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- TOLCSVAI NAGY Gábor (szerk.), 2007: *Idegen szavak szótára*. Budapest: Osiris Kiadó.
- TÓTFALUSI István, 2004: *Idegenszó-tár. Idegen szavak értelmező és etimológiai szótára*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.